

Stary cmentarz Podgórski - europejskie dziedzictwo odzyskuje dawną świetność

2024-11-02

Tylko dwa polskie cmentarze zapisały się na mapie Europejskiego Szlaku Kulturowego. Właśnie dobiega końca drugi etap rewaloryzacji jednego z nich - najstarszej krakowskiej nekropolii komunalnej. Realizacja wszystkich czterech etapów prac budowlano-konserwatorskich pozwoli w pełni odnowić stary cmentarz Podgórski przy al. Powstańców Śląskich, który od kilkunastu lat należy do stowarzyszenia skupiającego najważniejsze cmentarze w Europie.

Historia cmentarza jest bardzo bogata a jednocześnie tragiczna. Nekropolia założona została po roku 1786 i jest starsza od cmentarza Rakowickiego o niespełna dwie dekady. Służyła mieszkańcom miasta Podgórze do roku 1900, czyli do momentu otwarcia nowego cmentarza przy ulicy Wapiennej. Spoczęli tam znamienicy krakowianie, słynni w całym kraju m.in. Michał Jordan Stojowski - twórca polskiego języka prawniczego, malarze Wojciech Eliazs i Władysław Eliazs-Radzikowski, Ferdynand Zoll - major AK, Agnieszka Jałbrzykowska - założycielka pierwszej pensji dla dziewcząt na Podgórzu. Cmentarz rozrastał się wraz z rozwojem i latami świetności Podgórza. Następnie został dwukrotnie zdewastowany i znacznie pomniejszony. W czasie II wojny światowej przez cmentarz poprowadzono linię kolejową, a w latach 70. XX wieku podczas rozbudowy obecnej ulicy Powstańców Śląskich zlikwidowano część bardzo cennych historycznie i artystycznie grobowców oraz nagrobków. Obecny teren starego cmentarza Podgórskiego zajmuje zaledwie 38 arów, czyli ok. jedną czwartą wielkości z 1900 roku (wtedy liczył 1,5 ha). Nekropolia utraciła więc na kolejne dziesięciolecia swój zabytkowy układ i charakter.

W 2008 r. stary cmentarz Podgórski został wpisany do *Association of Significant Cemeteries in Europe (ASCE)*, stowarzyszenia skupiającego najważniejsze cmentarze w Europie. Dwa lata później obok nowego cmentarza Podgórskiego znalazł się na Europejskim Szlaku Kulturowym, obejmującym kilkadziesiąt zabytkowych cmentarzy z różnych europejskich miast. Europejskie Szlaki Kulturowe to sieci lokalnej współpracy, które promują wartości Rady Europy m.in prawa człowieka, poszanowanie różnorodności kulturowej. Dzięki nim możemy zgłębiać wiedzę o historii Europy i wspólnej tożsamości europejskiej.

Zarząd Cmentarzy Komunalnych w Krakowie dzięki dofinansowaniu ze środków Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa każdego roku prowadzi prace restauratorskie i konserwatorskie na wybranych nagrobkach zapobiegając ich degradacji. Jednak obecnie realizowany przez ZCK projekt ma na celu kompleksową odnowę nekropolii. Oprócz rekonstrukcji i odnowy poszczególnych zabytkowych pomników nagrobnych, które ocalały podkreślony został pierwotny układ komunikacyjny i kompozycyjny cmentarza.

W ramach projektu „Ocalić najstarszą miejską nekropolię przed degradacją i zapomnieniem. Rewaloryzacja Starego Cmentarza Podgórskiego w Krakowie, miejsca spoczynku i upamiętnienia wybitnych obywateli dawniej odrębnego miasta Podgórza” od października ubiegłego roku wykonano przeważający zakres robót budowlanych i prac konserwatorskich takich jak modernizacja alejek, system oświetlenia i monitoring cmentarza, remont ogrodzenia wraz z remontem konserwatorskim zachowanego częściowo kamiennego muru i historycznej bramy oraz bruku przy bramie, konserwację zachowanych historycznych elementów nagrobków wraz z ich ekspozycją na wykonanych podestach do lapidariów. Ogrodzono i oznaczono w

południowej części cmentarza miejsca pochówków szczątków ze zlikwidowanych kwater - obramienia mogiły zbiorowej z tablicami ku pamięci mieszkańców Podgórze, których groby zostały zlikwidowane oraz wykonano 20 nagrobków wraz z konstrukcją -wymieniono wtórne lastrykowo-betonowe nagrobki z lat 70. na nagrobki z piaskowca z wykutymi inskrypcjami, nasadzono rośliny (barwinka, konwalie) i uzupełniono trawniki.

Ponadto dzięki trwającej rewaloryzacji natrafiono na fragmenty pomnika nagrobnego z 1794 roku, pochodzącego z pierwszych lat istnienia cmentarza. Fragmenty te znajdowały się wśród kamiennych odłamków pozostałych po likwidacji części nekropolii ponad pół wieku temu. Nagrobek pochodzi z grobu Agnieszki Drelinkiewiczówny, zmarłej w 1794 r. w wieku 15 lat. Odnaleziono również tablicę nagrobną, z wykutym nazwiskiem Teresy z Ripperów Kułakowskiej zmarłej w 1867 roku. Na podstawie zdjęć archiwalnych ustalono, iż tablica pochodzi z niezachowanego nagrobka - niewielkiego postumentu mającego formę „kopczyka - skałki” z wapienia.

Całkowite zakończenie projektu planowane jest na rok 2026 r. Szacunkowa wartość robót podzielonych na IV etapy wynosi obecnie 4 148 004,48 zł netto (5 102 045,51 zł brutto). Na realizację zadania Gmina Miejska Kraków otrzymała dofinansowanie z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa (tzw. projekty kluczowe) w wysokości do 75,98% wartości inwestycji netto.

Wartość robót pierwszego etapu wyniosła 1 230 943,14 zł netto (1 514 060,06 zł brutto).

Dofinansowanie z NFRZK na 2023 rok wyniosło 997 433,23 zł, natomiast środki Gminy Miejskiej Kraków to 516 626,83 zł.

Wartość robót drugiego etapu w 2024 r. to 1 202 120,06 zł netto (1 478 607,67 zł brutto).

Dofinansowanie z NFRZK na 2024 r. - w wysokości 500 000,00 zł (43,51%), pozostałe - środki Gminy Miejskiej Kraków: 978 607,67 zł.